

väčšinou chýbajú alebo sú spomenuté len veľmi okrajovo.

Mykológia v ostatných 10 – 15 rokoch prechádza prudkým vývojom a budovaním nového systému húb, založeného okrem vizuálno-morfologických znakov najmä na genetických základoch. Ide o významné zmeny v systematike a nomenklatúre húb. V predkladanej encyklopédii (atlase) sú huby zaradené do čeladi a rodov na základe najnovších vedeckých poznatkov, odvodených nie z vonkajších po-

dobností, ale z genetickej príbuznosti.

* * *

Ottova encyklopédia húb má 1 152 strán veľkého formátu. Je v nej popísaných 3 230 druhov a odrôd húb, ktoré sú zobrazené na 4 170 farebných fotografiách od 95 slovenských a českých a 10 zahraničných autorov. Sám autor prispel 2 282 fotografiami. V encyklopédii je viac než 3 200 slovenských názvov húb,

z toho však viac ako 1 000 nových, utvorených autorom, čo je veľkým prínosom pre slovenské názvoslovie húb. Opisy húb sú veľmi výstižné a dobre zrozumiteľné aj praktickým hubárom. Dr. Ladislavovi Hagarovi i touto cestou treba vyjadriť úctu a obdiv za vykonané veľdielo.

Ing. Anton Janitor, CSc., bývalý pracovník Ústavu krajinskej ekológie SAV Bratislava

Nový pohľad na environmentálnu výchovu

Gallayová, Z., Dovalová, Z., Hipš, J. (eds.): Environmentálna výchova v súvislostiach. Zvolen: Technická univerzita vo Zvolene, CEEV Žilica, 2015, 272 s., ISBN 978-80-228-2794

Environmentálna výchova patrí medzi dôležité prierezové témy a postupne, najmä v posledných 25 rokoch, sa aj na Slovensku dostáva do výučby na všetkých typoch škôl. Výučba environmentálnej výchovy kladie vysoké nároky na učiteľov a lektorov, pretože vyžaduje nielen široké interdisciplinárne znalosti, ale aj praktické skúsenosti a zručnosti. Medzi predmetmi – či už na základnej, strednej, alebo vysokej škole – má osobitné postavenie aj tým, že sa prioritne venuje výchovnej zložke.

Aktuálnych a komplexne orientovaných učebníc pre environmentálnu výchovu je zatiaľ na Slovensku málo. O to významnejšia je preto iniciatíva 13-členného autorského kolektívu, zloženého zo špičkových domácich a zahraničných odborníkov, ktorí sa podujali na vypracovanie učebnice *Environmentálna výchova v súvislostiach*. Učebnica je jedným z výstupov projektu *Global-*

ne vzdelávanie v súvislostiach, ktorý bol podporený Slovak Aid v rámci výzvy č. SAMRS/2014/RV.

Učebnica obsahuje 19 kapitol. V prvej, úvodnej kapitole **Zuzana Gallayová** predstavila svoje skúsenosti s výučbou predmetu environmentálna výchova na Fakulte ekológie a environmentalistiky TU vo Zvolene. Vysvetľuje základné pojmy a uvádza stručné zhrnutie obsahu jednotlivých kapitol. V druhej kapitole **Vladimír Burjan** čitateľa oboznamuje s pohľadom na premeny školstva a dáva mu možnosť sa zamyslieť nad dilemami okolo obsahu vzdelávania, formami a metódami vyučovania a tiež nad tým, do akej miery by mal štát zasahovať do školských osnov. V nasledujúcej kapitole **Jan Činčera** približuje rôznorodosť prúdov v environmentálnej výchove. Uvádza príklady orientované na spoznávanie prírody, pochopenie životného prostredia, prístupy spojené s konkrétnym miestom, problémovým vyučovaním a riešením konfliktných situácií až po vzdelávania k udržateľnosti. Autor má v učebnici aj ďalšiu kapitolu, ktorá sa venuje postupom evalvácie programov environmentálnej výchovy, v ktorej na konkrétnych príkladoch ilustruje, ako je možné hodnoverne posúdiť ich úspešnosť. Tri ďalšie kapitoly v učebnici vypracoval **Aleš Máchal**. V prvej z nich sa zameriava na hľadanie zmyslu environmentálnej výcho-

vy a príčin nízkeho environmentálneho povedomia. Predkladá námety, na akých zásadách by malo byť postavené zodpovedné environmentálne správanie. V nasledujúcej kapitole sa venuje významným konceptom environmentálnej etiky a v tretej veľmi výstižne približuje mýty a omyly v environmentálnej výchove, s ktorými sa najčastejšie stretávame. Práve táto tretia kapitola názorne a na základe dlhoročných skúseností poukazuje na potrebu uvedomiť si principiálnu úlohu environmentálnej výchovy, ktorá spočíva predovšetkým v postupnom a nenásilnom hľadaní správnej cesty. Tieto témy prehľbuje **Jan Krajhanzl** svojimi dvomi kapitolami, v ktorých sa venuje psychológii vzťahu človeka k prírode a životnému prostrediu. Hľadá odpovede na to, v čom spočíva a prečo je tento vzťah veľmi často plný rozporov. Zameral sa na poodhalenie príčin, prečo ľudia (ne)chránia životné prostredie. Pútavo a názorne približuje a vysvetľuje tzv. sociálne pasce, ktoré súvisia napr. s náročnosťou prevziať na seba zodpovednosť, vyčleniť sa z davu, zároveň vysvetľuje, ako tieto pasce rozpoznať a ako im čeliť. **Mikuláš Huba** predstavuje prvopočiatky ochranných iniciatív. Podáva podrobný a osobnými skúsenosťami podložený pohľad na vývoj v ochrannom hnutí na Slovensku pred a po roku 1989. Približuje významné ponovembrové aktivity tohto hnutia,

ktoré prekročili rámec ochrany prírody a významne zasiahli aj do vývoja spoločenských zmien. **Richard Meddal** približuje „korene“ environmentálnej výchovy. Komentuje aktuálny právny rámec environmentálnej výchovy a vzdelávania na Slovensku a uvádza, ktoré organizácie takéto aktivity realizujú. Na základe svojich dlhoročných praktických skúseností a výsledkov projektu Špirály veľmi kvalifikovane hodnotí a komentuje účinnosť systému environmentálnej výchovy a poukazuje na jeho systémové nedostatky. Zároveň ponúka riešenia, ktoré by mali prispieť k zlepšeniu súčasného stavu. V ďalších štyroch kapitolách **Zuzana Gallayová** detailne mapuje environmentálnu výchovu na školách rôzneho stupňa a uvádza vzorový učebný program k téme odpady. Práve na tomto príklade poukazuje, že učebné programy nie sú zamerané len na rozšírenie vedomostí, ale najmä na zručnosti (napr. ako vyhľadať a kriticky zhodnotiť informácie), na spotrebiteľské témy (čo kupovať a čo nie a prečo), či desatoro domácej ekológie (ako v bežnom živote robiť veci inak – s nízkou ekologickou stopou). **Miroslava Piláriková** predstavuje medzinárodný program *Zelená škola*. Tento program je v súčasnosti pre školy (materské, základné a stredné) veľkou výzvou a v školskom roku 2014/2015 bolo do tohto programu na Slovensku zapojených už 291 škôl. Autorka približuje a vysvetľuje sedem dôležitých krokov, na ktorých je program *Zelená škola* postavený, a poukazuje na jeho prínos nielen pre samotné školy, ich učiteľov a žiakov, ale aj pre miestnu komunitu. **Vanessa Andreotti** a **Zuzana Labašová** vo svojej téme prepájajú náš tradičný svetonázor s pohľadom pôvodných národov. Aký je náš vzťah k prírodnému prostrediu, ktoré nás obklopuje, a prečo má ľudstvo snahu dosiahnuť nadvládu nad prostredím? V kapitole sa s autorkami vydáme na cestu hľadania odpovedí na tieto a ďalšie otázky, a to aj pomocou autentických, pútavých príbehov z prostredia pôvodných

národov. **David Selby** a **Fumiyo Kagawa** otvorili tému globálnej dimenzie environmentálnej výchovy. Konkrétne príklady, ktoré uvádzajú, môžu byť modelmi, ako globálnu dimenziu (napr. klimatickú zmenu, riziká katastrof, udržateľnú spotrebu v medzinárodnom kontexte) uviesť do praktickej výučby. Učebnicu uzatvára **Juraj Hipš** kapitolou o existenciálnej envirovýchove. Predstavuje v nej nové prístupy k transformácii vedomia. Čitateľ sa môže dozvedieť, že viaceré problémy v životnom prostredí (ale aj v iných oblastiach spoločenského života) majú spoločného menovateľa, a tým je fakt, že sa dominantne zaoberáme vonkajším svetom. Práve existenciálna envirovýchova využíva iný prístup a za zdroj environmentálnych problémov nepovažuje vonkajšie oblasti, ale primárne myseľ a vedomie človeka.

Veľmi silnou stránkou učebnice je rôznorodosť pohľadov a prístupov jednotlivých autorov. Všetkých však spoločne spája veľká snaha hľadať spôsoby a praktické riešenia, ako zlepšiť súčasné výučbové programy v oblasti environmentálnej výchovy, ktorá je súčasťou globálneho vzdelávania. Hľadajú cesty, ako môžu rôznorodé prístupy, overené viac ako 40-ročnou históriou environmentálnej výchovy, zvýšiť nielen vedomosti o prírode a životnom prostredí, ale zároveň presadiť správne prístupy k motivácii ľudského správania, k skúmaniu ľudskej mysle, vedomia, ako usmerniť ľudí ku kritickému zamysleniu sa nad súčasným neudržateľným spôsobom smerovania spoločnosti a ako dosiahnuť zmenu ich hodnotových orientácií a postojov. Všetky kapitoly obsahujú aj zadania pre žiakov, študentov a vo väčšine kapitol sú uvedené praktické príklady pre cvičné úlohy.

* * *

Pozitívne treba hodnotiť, že autori nedávajú návody alebo zaručené recepty, ktoré z prístupov a metód sú správne a najvhodnejšie. Pozorný čitateľ celej učebnice v nej nájde aj via-

Obálka učebnice *Environmentálna výchova v súvislostiach* s duchaplným obrázkom – v čí prospech dopadne zápas?

ceré protichodné odporúčania a je na ňom (učiteľovi, lektorovi, študentovi alebo žiakovi), čo si z nich pre seba vyberie. Takýto prístup je však veľmi správny, keďže práve v environmentálnej výchove sa môžeme dopracovať k rovnakým cieľom rôznymi cestami, metódami a metodickými prístupmi. Súčasťou učebnice je slovník vybraných pojmov, stručné informácie o autoroch učebnice a predstavenie projektu *Globálne vzdelávanie v súvislostiach*.

Učebnica má veľmi pekný dizajn a je bohato ilustrovaná tabuľkami, obrázkami a schémami. Jej vydavateľom je Technická univerzita vo Zvolene a Centrum environmentálnej a etickej výchovy Živica. Učebnica vyšla v náklade 500 kusov, je nepredajná, ale záujemcovia môžu učebnicu získať priamo od jej vydavateľov.

Prof. RNDr. Mária Kozová, CSc.,
maria.kozova@ku.sk

Ústav transdisciplinárnych štúdií v životnom prostredí Pedagogickej fakulty Katolíckej univerzity v Ružomberku, Hrabovská cesta 1, 034 01 Ružomberok